

כצאת השמש בגבורתו

מספד גדול על הסתלקותו של הגאון הגדול העניו החסיד האמיתי
רבי חיים שאול קרליץ זצוק"ל גאב"ד „שארית ישראל”
שהי ידא אריכתא של מרן רשכבה"ג האבי עזרי זצוק"ל
נאמר בביהמ"ד „ירחי כלה" באור ליום ו' כ"ב תמוז תשס"א,
למחרת אשכבתי דרבי

„ויחי עוד לנצח לא יראה השחת כי יראה חכמים ימותו” (תהלים מ"ט). ומה
הרואה חכמים במיתתן יחיה, בחייהם על אחת כמה וכמה (חגיגה ה' ב'). חז"ל
פירשו שפסוק זה, „ויחי עוד לנצח”, נאמר על מי שרואה חכמים ימותו, מי שמתבונן
במיתת חכמים, ואם במיתתם כך, בחייהם על אחת כמה וכמה. רבי יהונתן איבשיץ
ב„יערות דבש” מבאר את הק"ו, שהרי במיתתם — הרואה רואה את החכם, אבל
אין החכם רואה אותו, ואעפ"כ זוכה הרואה — המתבונן ע"ז להשפעות של חיי
נצח, א"כ בחייהם — כאשר גם החכם משפיע עליו בראייתו — על אחת כו"כ.

בגמ' איתא (שבת ק"ה ב') דברים נוראים על כל המתעצל בהספדו של חכם
ועל כל המתעצל בהספדו של אדם כשר. עוד איתא בגמ' (סוכה כ"ט ע"א) תנו רבנן
על ארבעה דברים החמה לוקה, וחד מהם על אב בית דין שלא נספד כהלכה. ונותן
המהרש"א טעם בדבר, כי אם בני הדור אינם מבינים שהאב"ד בחיי חיותו היה
שמש, הוא היה אור, הוא האיר את העולם, וממילא הם לא ספדו לו כהלכה, אז
מידה כנגד מידה החמה לוקה. [ועיי"ש עוד בערוך לנר].

לפני ארבע עשרה שנה, קרא מרן רשכבה"ג ראש הישיבה ה„אבי עזרי” שליט"א
להגרח"ש זצ"ל ואמר לו: עושים קהילה של בני תורה, שם הקהילה יהיה „שארית
ישראל”, וכל מי שמרגיש רגש קשר לקהילה, ממילא הוא חבר בקהילה קדושה זו,
ללא הבדלים ומחיצות או חילוקי מקומות או ערים. מי שמרגיש שייך ל„שארית
ישראל” — חבר הוא בשארית ישראל. ולשארית ישראל תהיה שחיטה מסודרת על
צד הטוב ביותר שיכול להיות, ותהיה מערכת כשרות עצה"ט ביותר שיכול להיות,
וכל עניני התורה והמצוות יהיו על צד הטוב ביותר. כאן פנה אליו מרן שיבלחט"א
ואמר לו: והרב אב"ד של הקהילה הזו — תהיו אתם! ורח"ש בפשטותו משתאה,
ובלא להוציא תיבה מפיו עשה תנועה בידו כאינו יודע מה שייך הוא לענין...

אמר לו מרן שליט"א, אספר לך, בסלוצק היה אדם אחד מיוחד במינו, גאון
וצדיק, אדם גדול מאד. ודודי מרן רבי איסר זלמן זצ"ל, שהיה הרב של סלוצק,
אמר על יהודי זה, שכשהוא יבוא לעולם האמת, לא יוכלו למצוא לו שכנים בגן

עדן, וכל ההיכלות הנפלאות שיש בג"ע לצדיקים וגאונים, חסידים קדושים ופרושים, כל אלו לא יתאימו לו, כי הוא משהו מיוחד. וברור לי — אמר ה"אבן האזל" — שיבנו לו שם היכל מיוחד. רבי חיים שאול, אמר לו מרן שליט"א, אני אומר את זה עליכם. כאשר תבואו אתם לאחר מו"ש לגן עדן — היכל מיוחד יבנו בשבילכם, כי אתם לא שייכים עם אף אחד, אין מהסוג הזה בכלל... זאת היתה התשובה לתנועת הביטול של רבי חיים שאול...

היה זה מעמד מרגש ונורא. שם נורתה אבן הפינה של "שארית ישראל", ושם נהיה רבי חיים שאול לגאב"ד "שארית ישראל" — זה שמו וזה זכרו.

אוצר החכמה

ב"משך חכמה" פ' ויקרא (פ"ג פס' ב') מבאר דברי הגמ' (תמיד ל"ב ב') כל הלומד תורה בלילה שכינה כנגדו שנא' "קומי רוני בלילה לראש אשמורות, שפכי כמים לבך נוכח פני ה'". שואל רבי מאיר שמחה, מהי מעלת הלילה שהלומד בו זוכה ששכינה כנגדו? וכי ביום איננו לומד? ומבאר רמ"ש יסוד גדול, ביאור אלוקי ממש שכל לומד רואה ששכינה מדברת מתוך גרונו: 'לילה' אין הכוונה לזמן הנקרא לילה, לילה פירושו מצב של לילה, בחושך, בסתר, בלי שבני אדם ידעו ממנו... ונותן בזה ה"משך חכמה" שלשה גדרים: יש הלומד ע"מ להתכבד, יש הלומד ע"מ להעשות רב, ויש הלומד כדי להשלים את נפשו. כל אלו בעמלם, הרי הם "זורעים בדמעה", אולם לא מוכטח להם שיקצרו ברינה. זה הלומד כדי להתכבד הרי הוא מצפה להתכבד בתורתו. שנים ע"ג שנים הוא זורע בדמעה, לפעמים המוות מקדים אותו קודם שזכה לקצירה, ולפעמים אף אם זכה לקצירה, אבל הרינה של קצירה זו לא אורכת הרבה זמן, כי מי שיש לו מנה רוצה מאתים, ומיד תאות הכבוד מתחילה לעבוד אצלו. (ורבנו ישראל סלנטר היה אומר, שבשביל ספק ספיקא של השגת פירור כבוד האדם מבזה את עצמו בכל הבזיונות הגדולים שבעולם...). וכן זה הלומד בשביל להיות רב, הרי הוא זורע בדמעה, ומקוה שפעם אחת יבוא הקציר, אך גם כשנהיה רב הוא עוד לא ברינה, כי יש דרגות ודרגות וכו', ועדיין הוא בדמעה. ומוסיף ה"אור שמח" דבר נורא, שאפילו השלישי, זה הלומד ע"מ להשלים את נפשו, אשר לכאורה זה כבר שיא השיאים, גם הוא זורע בדמעה, כי התכלית שרוצה לעצמו זה להשלים את נפשו, ואם לא הגיע למצב של שלמות הנפש — נשאר בעמלו ודמעו. אם כך, מיהו זה שיום מיון במצב של "ברינה יקצורו", שעה שעה מרונן, רגע רגע מרונן? זה רק "הלומד תורה בלילה", זה שלומד בבית אפל. לא לכבוד, לא לרבנות, לא לשלמות הנפש, ולא לשום מטרה אחרת, אלא רק התקשרותו לתורה הוא התכלית. וזה "קומי רוני בלילה". כבר בשעת לימודו הוא מרונן. הוא מקושר לתורה!

היו שאמרו על רבי חיים שאול שנתקיים בו הכתוב "הזורעים בדמעה ברנה יקצורו". ע"פ ביאורו של רבי מאיר שמחה — הרי שרבי חיים שאול היה כולו כחינת "ברינה יקצורו". "הזורעים בדמעה ברנה יקצורו" נא' על זה שלא בא עדיין

אל התכלית, כעת איננו בשעת רינה אלא בשעת דמעה, אבל העוסק בתורה במסתרים ולבלי איזה תכלית, רק התקשרותו לתורה היא התכלית, א"כ את רינתו שלו הוא משיג מיד בעת עסקו בתורה.

וזה ממש כדברי מרן רב"ב ליבוביץ זצ"ל, רבו של רבי חיים שאול, שהשתתף פעם באסיפה חשובה בפולין, ועמד אחד הדרשנים ואמר בלהט שהתורה היא התמצן של החיים. מיד קם רב"ב ממקומו וזעק באש קודש: אני מוחה! התורה היא לא התמצן של החיים, התורה היא החיים בעצמם. אם אמרת שהתורה היא התמצן של החיים, הרי שאלו ענינים נפרדים: יש חיים, ויש חמץ שמנשים את החיים האלה. אין דבר כזה. אין שום חיים זולתי התורה. אתה לומד תורה — אתה חי. וזו צריכה להיות תכלית הלימוד, התקשרותו לתורה, כי רק אז יהיה האדם תדיר במצב של רינה. וזוהי, כאמור, מעלת הלומד כלילה, בהסתור ובצינעה, ללא מטרות חיצוניות של פרסומת, כבוד ורבנות, בלי שום חשבונות, ואפי' לא ע"מ להשלים את נפשו. רק "כי הם חיינו וארך ימינו". וכלשון קדשו של רבי מאיר שמחה: "תיכף בעת הלימוד ירונן מ טוב לב, כי קשור הוא להשי"ת מידי עסקו בתורה, וטועם נועם התורה האלוקית".

איוב אומר (פרק ל') "ועתה שחקו עלי צעירים...". רבי חיים שאול בטהרת נפשו בכלל לא אמר את זה, אנו אמרנו את זה כאשר ראינו מה שנעשה. "ועתה שחקו עלי צעירים ממני לימים אשר מאסתי אבותם לשית עם כלבי צאני". מיום שנהיה רבי חיים שאול לגאב"ד שארית ישראל, הוא הולך ברחוב וצעירים שוחקים עליו, רדיפות מבהילות, גידופים וקללות. כולנו ידענו על בזיונותיו הנוראים, אף אחד לא התעורר, לא עשו מודעות גדולות למחות על כבוד הגאון הצדיק ידא אריכתא של מרן רשכבה"ג הגרא"מ שך שליט"א, תלמידים של מרן הקדושים רבי אלחנן וסרמן ורבי ברוך בער ליבוביץ זיע"א. זה, יש שחשבו, בחינת "זורעים בדמעה"... הוא זורע בדמעה והוא יקצור ברינה. אבל האמת שהוא מתהלך ברינה, כולו מרונן מ טוב לב. כאשר ניגש אל רבי חיים שאול ילד ויורק לו בפנים, אז רח"ש עומד ומחייך. הוא מחייך ברינה, הנה הוא קיבל עוד שלמות בעבודת השם, הוא לא מצפה ליותר מזה, מבחינתו, הוא כבר "ברינה יקצורו"... אם טועה אני בהרגשה זו, ה' הטוב יכפר בעדי, אבל זו היתה תמיד הרגשתי.

אנשים לא מבינים את זה, כ"כ רחוקים מזה, אדם שהיה לגמרי מופשט. [אמר לנו פעם, בהלוויה שלו, הרי יספידו אותו. הוא לא מצוה לא להספיד, ולא איכפת לו מי יספיד אותו. לא משנה לו מי יעמוד ליד מיטתו, זה לא תופס אצלו מקום בכלל. אבל דבר אחד הוא מבקש, שבאמצע ירימו את הסדין ויראו שהוא... צותק!].

מדברים אנו כאן מעלות נשגבות המתאימות לתד מחסידי קמאי, לגמרי לא כפי מה שאנחנו רגילים. מדרך העולם, יכול אדם לדבר דרשות שלמות נגד מחלוקת, עד שמגיע אליו. כשמגיע אליו — כל העולם יחרב. דרשות שלמות יכול לדבר על

שמירת הלשון, עד שנוגע אליו. מדובר בנקיות הנפש הנעלה ביותר, ובאמת שאנחנו לא שייכים לכל זה, אבל שמעתי פעם מהרב ר' יעקב צוקר שליט"א משל נאה. כשנוסעים בדרכים, נתקלים בכל צומת בשילוט. שלט זה מראה את הדרך לנתניה, והשלט השני מראה הדרך לאשדוד. אם ניגש פעם אל השלט, ונשאל אותו: האם היית פעם בנתניה? — לא ולא. מקומי כאן בצומת. אם-כן, איך יודע אתה לכוון לנתניה?... יאמר לנו השלט: אכן כן, אני לא הייתי בנתניה, אבל אני יודע את הכיוון של נתניה! אני סמוך ובטוח שמי שיסע בכיוון זה יגיע לנתניה!... זה עמוק עמוק מאוד. זה הדרך לכו בה!... אנו רחוקים אלפי מילין מנקיות שכזו — אבל אנו יודעים את הכיוון שלה, את הדרך אליה: „קומי רוני בלילה...“.

אדם ששותח עם רבי חיים שאול פעם במצב מיוחד של רעוא דרעוין, זכה לשמוע ממנו, בכחינת מגלה טפח ומכסה אלפים: דע לך, כי מי שראה את הענווה של רבי ברוך בער, את התקיפות בעבודת השם של רבי אלחנן, את הקר"ש שעל המיטה של החזו"א בביהכנ"ס בוילנא, את היראת חטא של הרב מבריסק, ואת השיעורים והשיחות של, להבחל"ת, מרן הרב שך שליט"א — אדם כזה, מסופקני אם יכול לבוא לידי חטא!!! פתאום הוא תפס, שהשומע — בנן של קדושים — יכול תלילה לחשוב על כך שרבי חיים שאול מתכוין על עצמו, מיד העביר את השיחה לנושא אחר. אבל השומע שמע את ההספד הכי גדול...

הוא היה אחד מיוחד, שגם בדורות קודמים לא היו מתביישים איתו. מרן החזו"א אמר עליו: לית דין בר נש! מרן ראש הישיבה שליט"א אמר עליו: הוא קדוש מרחם!

וכבר היה מעשה, שפנה אליו פעם מרן שליט"א, ואמר לו: רבי חיים שאול, אולי מספיק בשבילי? בא ונתחלף ... אתה תנהל ותפעל כל מה שאני עושה, שכן מגיע לי כבר לשבת וללמוד במנוחה בלי כל הענינים העומדים על הפרק. אמר לו רבי חיים שאול, אני אינני מנהל ענינים, אני נושא כלים, אני רק שמש. רק קריינא דאגרתא...

איתא בגמ' (שבת קנ"ג ע"א) בעא מיני רבי אלעזר מרב איזהו בן עזה"ב, א"ל ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר זה הדרך לכו בה כי תאמינו וכי תשמאלו, ר' חנינא אמר כל שדעת רבותיו נוחה הימנו, ומפ' רש"י, שדעת רבותיו נוחה, ממה שרואים בו ושומעים עליו. יצא פעם רבי חיים שאול מלפני מרן שליט"א אחר שהטיל עליו תפקידים קשים. היה יוצא בהכנעה, דרוך לקרב. ישב שם מישוהו, פנה אליו הראש ישיבה ואמר לו בהתפעלות: לא ראיתי מימי דבר כזה, לא ראיתי אדם למעלה מגיל שמונים שיהי' כזה צייתן וממושמע. מה שאומרים לו — איננו שואל ואיננו מתווכח, לא ראיתי דבר כזה.

”עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון”. איתא במפרשים, הלבוש של הנשמה זה המצוות והמעשים טובים, אשר יש בהם בחינת „עוז” ובחינת „הדר”. „עוז” – זה חוזק המצוה ע”י קיומה עם כל פרטיה ודקדוקיה. „הדר” – זה ה”זה קלי ואנוהו”. אם מקיים אדם כל ימי חייו את המצוות והמעש”ט שלו עם שני הכוחות יחד, עם „עוז” ועם „הדר”, אזי זוכה ל”ותשחק ליום אחרון”. לא רק ביום אחרון אלא ליום אחרון, כל ימי חייו הוא שוחק ליום האחרון...

זכיתי להכנס אצל רבי חיים שאול בשבועותיו האחרונים, בלילי שבתות. הוא שוכב על מיטתו, פניו כפני מלאך אלוקים, „שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא...”, והיה מחייך ועושה כזו תנועה בידו, כמי ששוחק ליום אחרון... לפני כמה שבועות בליל שבת קודש, נכנסתי אצלו עם מו”ר הגאון רבי יעקב גלינסקי שליט”א. אחר שיצאנו, שוחחנו בענין המכתב המפורסם שכתב רבי חיים שאול בתמצית דמו, אמר לי הגר”י גלינסקי: שתי המלים „ממיטת חוליי” צריכים לפצח גם לב אבן!...

ויש גם המכתב הפחות מפורסם, גם הוא „ממיטת חוליי”!!! מתאריך כ”ז סיון תשס”א, לפני עשרים וחמשה ימים. „בהיות ונפוצו שמועות שונות, הנני להבהיר כי „שארית ישראל” נוסדה והוקמה ע”י רשכבה”ג מרן הגראמ”מ שך שליט”א בראש ובראשונה כדי לבצר את ההשקפה הטהורה וקהילת בני התורה, רבניהם והכשריהם, וכפרט בעיר התורה ב”ב. ועל כן, אך ורק מי שקשור ל”שארית ישראל” מיום היוסדה וצועד בדרך זו, ראוי להמנות בין רבני „שארית ישראל”. וע”ז באתי על החתום - - -”.

חנו רבנו, הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים עושים מאהבה ושמחים ביסורים עליהם הכתוב אומר „ואוהביו כצאת השמש בגבורתו” (יומא כ”ג א’, שבת פ”ח ב’, גיטין ל”ו ב’) מבאר ה’חפץ חיים’ הקדוש ב”שמירת הלשון”, שהנה יש שלושה סוגים של אנשים. יש נעלבים. אם מעליבים אותם, הם חשים עלבון, אך הם עבדו על עצמם והגיעו למצב שהם אינם עולבים. אמנם הם לא שותקים, אבל תשובתם מנומסת, בלי עלבון. הם אלו ש”נעלבים ואינם עולבים”. יש דרגה גבוהה יותר: „שומעים חרפתם ואינם משיבים”. לא רק שאינם מעליבים, אלא הם שותקים. אבל יש את אלו הנדירים ש”עושים מאהבה ושמחים ביסורים”, זו הדרגה הגבוהה ביותר. לא העליבו אותו בכלל, הוא שמח, הוא עושה מאהבה ושמח ביסורים.

ועליהם הכתוב אומר „ואוהביו כצאת השמש בגבורתו”. מבארים הראשונים (עי’ במאירי גיטין שם) דאיתא בחולין (ס’ ב’) שהלבנה באה, ואמרה לקב”ה: אני והשמש באותו גודל, ואין שני מלכים משתמשים בכתר אחד, זה לא טוב לבריאה. מה התכוונה הלבנה? היא תשאר כמו שהיא, ואת השמש יקטינו. בשעה כזו, היתה השמש צריכה להגיד: רבש”ע, היא מתכוונת לעצמה, יש לה נגיעות. אבל השמש שתקה. השמש עשתה מאהבה ושמחה ביסורים, שמעה חרפתה ולא השיבה. אמר

הקב"ה ללבנה: הסברא שלך נכונה, לכי ומעטי את עצמך... זה הפשט „ואוהביו כצאת השמש בגבורתו“. כמו שהשמש נשארה בגבורתה — כך אוהביו „כצאת השמש בגבורתו“.

וברש"י עה"ת פ' בראשית א' ט"ז איתא ש"על ידי שמיעט את הלבנה הרבה צבאיה להפיס דעתה", והוא מחז"ל במדרש רבה שם, דכיון שמיעטה נתן לה הקב"ה כוכבים. אבל השמש, כיון שנשארה בגודלה הטבעי לא הוצרכה לכוכבים. ואמר זאת פעם מרן הגרי"ז כלפי מי שהולך תמיד מוקף במשמשים סביבו לעומת מי שהולך לבד. אמר הרב, הלבנה שנתקטנה — צריכה היתה להרבה כוכבים ומשמשים...

רבי חיים שאול הולך תמיד בלי משמשים, תמיד רץ, אין צריך לומר שאינו נוסע במוניות, ארבע-עשרה שנה גאב"ד בלי משכורת... גם המעט שהיה לו השקיע ב„שארית ישראל“. האם הוא זורע בדמעה? לא ולא. הוא קוצר ברינה! תמיד הוא במצב של קצירה. הוא איננו מחכה לשום קציר אחר. יפה כתבו עליו דברים כדרכונות שהוצרך ללחום ב„עוינות מחד גיסא ואדישות קפואה מאידך גיסא...“ — אולם לא מבחינה זו הוא קצר ברינה, כי אם נחכה שהעוינות תפסק, והאדישות המקפיאה תתחלף בהתלהבות רותחת, הרי שנצטרך לחכות לעולם התיקון, לתקן עולם במלכות ש-ד-י...

„קדוש מרחם“. לא ידע שום דבר מגשמיות, וכבוד לא רק שהיה אצלו מוקצה מחמת מיאוס, אלא שלא תפס אצלו מקום בכלל. אמר לי פעם: לאחר ימי ושנותי. תראו אם תוכלו נא לסדר עבורי מקום קבורה בביה"ע „ירקון“ בחלקת שומרי שבת... כאן בב"ב זה לא בשבילי, פה זה בשביל אנשים גדולים, לא בשביל אדם פשוט כמוני. הוא שמח, כששמע שבירקון יש חלקת שומרי שבת... והיה פעם שאמר, הרבה שנים קודם, אתה יודע ליד 'חזון יחזקאל' יש כמה מושבים תימניים, עוצם, זכדיאל וכו'. שם יש אנשים תימניים פשוטים, עובדי אדמה, אינם קשורים בשום פוליטיקה, אולי תוכלו לסדר לי שם מקום קבורה...

כשהיינו מדברים איתו לא הרגשנו כלל שאנו האיזובים אשר בקיר זוכים לדבר עם הארז שבלבנון. הוא נתן תמיד הרגשה של חברות וידידות.

באחת השמחות שערכנו, זכינו להשתתפותו של רבי חיים שאול. לאחר שאיתל מזל טוב, שאל אותי: למה כתבתם על ההזמנה „רבנו“? ... השבתי לו: יש רבנות אחת בעולם שאותה ייסד מרן ראש הישיבה שליט"א. רבנות „שארית ישראל“. אנו כולנו חברים שם, וממילא מי אם לא גאב"ד „שארית ישראל“ נקרא רבנו? רבי חיים שאול לא הניח לי, ואמר: רבנו נקרא רק מי שלמדו ממנו משהו...

אמר ליה רב לרב שמואל בר שילת אחים לי בהספדאי [נתחמם את הציבור כשתספידני], דהתם קאימנא (שבת קנ"ג ע"א). בפשטות כוונתו שאני אהיה שם

בהספד. רבותינו האחרונים מפרשים „דהתם — קאימנא“, שם עומדים, בעולם ההוא עומדים במקום אחד ולא מתקדמים. רק אם הציבור יתחמם יהיו זכויות שיוכלו להעלותו מעלה, אבל פשטות הגמ' דהתם קאימנא — שנשמת המנוח נמצאת בהספד.

יתכן ויהיו הספדים בעוד מקומות, אולי עוד אנשים יתעוררו שלא יהיה ת"ו חרון אף על ישראל, שלא יהיה ליקוי חמה על אב"ד שלא נספד כהלכה, עכ"פ יש לנו הרגשה, שלכאן, ל„ירחי כלה“, הוא היה אוהב לבוא. היו שנים שהיה מגיע כאן למעריב, בא רבע שעה קודם, היה לוקח גמרא, ומתיישב בסוף ... שנים רבות שהיה בא כאן לדרשות בשביעי של פסח, ובעוד הזדמנויות היה בא, ואח"כ היה מעיר את מה שיש להעיר, וטוב לשמוע גערת חכם, והיה גם אומר ממה הוא מרוצה ... וכעת, עת ספוד, התם קאימנא. עכשיו הוא בא קצת לצחוק מההספד ...

יסופר לדור אחרון, שהיה רבי חיים שאול חד בדרא בהבחנתו הדקה, הבחנה דקה מן הדקה מהי השקפה טהורה של תורה ומהו סילוף.

לפני ארבעים ואחת שנה, כאשר חשכו המאורות בהסתלקות מרן גאב"ד בריסק הגרי"ז זללה"ה, ספד לו הלוצקער רב, מרן רבי זלמן סורוצקין זצ"ל, מספד ובכי גדול. בדברים חוצבי להבות אש הסביר מה היה הבריסקר רב בשביל כלל ישראל. בפ' וילך אומרת התורה שהקב"ה אמר למשה „לקוח את ספר התורה הזה ושמיתם אותו בצד ארון ברית ה'", ומבואר במדרש רבה שם, שמשה רבנו בעת פטירתו כתב שלושה עשר ספרי תורה, לכל אחד משנים עשר השבטים נתן ס"ת אחד, והס"ת השלש-עשרה הניח בתוך הארון [וי"א בצד הארון] בבית קדש הקדשים. ולמה עשה כן? מה תפקידו של הס"ת הי"ג שמונח בבית קה"ק? אמרו שם חז"ל, שספר זה מטרתו לשמור על אמיתות התורה בטהרתה, ספר זה שגנוז בבית קה"ק ללא מגע יד אדם, הוא זה שיוכיח אמיתות התורה ודרכה הברורה אל מול המזייפים אותה. והיה אם במהלך תקופות הסער שיעברו על העם, יבוא מישוהו מהשבטים האוחזים בספרי התורה, וינסה לזייף חלילה — והיתה השירה הזאת לעד, יוציאו את ספר התורה הגנוז בבית קה"ק, ובו יראו כולם כי זיוף הוא השינוי! כאן פרץ רבי זלמן סורוצקין בבכי קורע לב וזעק: בכל דור ודור שותל הקב"ה „ספר תורה השלש-עשרה“ שישמור על התורה בטהרתה. בדורנו היה זה הרב מבריסק, הס"ת שהיה גנוז, ספון בביתו — ואוחז בספר תורה כמות שהוא, וכאשר עלה בדעת מישוהו לזייף, מיד נפתח הוא בידעו שהזיוף יתגלה מיד, כי יש ספר תורה אמיתי וטהור!

וכבר אמר מרן הרב מפוניבז' זצ"ל, בחכמתו העדיפה מנבואה, שחז"ל הק' מונים עשרה רעבונות הכתובים בתנ"ך, והרעב העשירי הוא הכתוב בנביא עמוס (פרק ח') „הנה ימים באים והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר ה'“. ושאל הרב זצ"ל, בשלמא התשעה רעבונות הראשונים, „ויהי רעב בארץ“ וכו' וכו', אלו הם רעבונות קשים ומרים רח"ל, אבל הרעב הזה, שמובטח לנו שיהיה

הפסוק והפסוק

באחרית הימים מצב של רעב וצמא לשמוע את דבר ה', הלא זהו רעב טוב. אנשים לא צמאים, לא רעבים, הם רק רוצים לשמוע את דבר ה'!! ביאר הרב כמתק לשונו, שרעב זה הוא החמור שברעבונות כולם, כי יהיה כזה מצב של רעב וצמא לשמוע דבר ה', עד שיסכימו העם להשתיק את הצמא הזה גם במים מלוכלכים ומזוהמים! האנשים הרעבים והצמאים עלולים יהיו להשביע רעבונם גם במאכלות ומשקים רוחניים לא כשרים, והכל במעטפה חרדית מזוייפת — „לשמוע את דבר ה'...“.

רבי חיים שאול היה המצפן והמצפון בענינים אלו. בחדות-עינו קולע אל המטרה ולא יחטיא. תדיר היה פונה, באמצע הרחוב, עושה את התנועה הידועה שלו, ביטוי למורת-רוח, ומפטיר: החוכרת ההיא שיוצאת שם, מליאה כולה בדעות כוזבות... הדרשה שההוא אמר — דעות כוזבות ממש!... והמאמר מפלוני אלמוני — חרץ מתחום התורה, זה לא סגנון של תורה... זה לא טהרה של תורה, זה לא נקי... שקר, דמיונות, חלומות. פעם שאלנו אותו איך אתם תמיד מכוונים אל האמת, השיב בענותנותו, מנין לכם שאני מכיין לאמת?... אח"כ הוסיף ואמר: מי שרק נגע בידית הדלת של רבי אלחנן, מי שרק עמד במחיצת רבי ברוך בער, קיבל מיד הבנה בדברים האלה. ולפעמים היה מתבטא: וכי אינכם מבינים כך לבד, האם את זה הקב"ה אמר בהר סיני?!...!

הפסוק והפסוק

ואצלו לא היה משנה איזה תלבושת יש לדרשן, או איזה פולחן אישיות מטפחים סביבו. „לא תגורו מפני איש“. היה פעם, לפני שנים רבות, דרשן אחד מפורסם מאד, והיה רבי חיים שאול רץ בשקיקה לשומעו, ואף היה אומר לנו, אותו חייבים לשמוע, עד שיום אחד בעיצומו של הספד מאותו דרשן — רבי חיים שאול בורח... רצנו אחריו ושאלנו מה קרה, רבי חיים שאול השיב בכאב: הוא החמיץ, החמיץ...
התשובה

רוב הציבור כיום לא זוכר את התקופה ההיא, אבל האמת שלפני חמשים שנה האוירה הרוחנית-תורנית כאן בארה"ק היתה רחוקה מאד מהמצב כיום. והכונה גם במגזר החרדי. מעטים ידעו אז על ישיבה על טהרת הקודש, רובם רצו תיכוני, עם כל מיני מגמות פסולות וכו'. היתה אז גם תנועה מסוכנת, פא"י קראו לה, ועוד כל מיני מרעין בישין. היתה זו חבורה של כמה אנשים צעירים, במסגרת שנקראה צעירי אגודת ישראל. היו אלה רבי משה שינפלד, רבי שמעון סירוקה, רבי אברהם ריין, — יבדלחט"א רבי שלמה לורנץ שליט"א — ורבי חיים שאול עומד על גביהן, והוא חבר וידיד טוב עמהם, כשוה עם שוים, לא גבה לבו ולא רמו עיניו, כולנו חברים לעשות רצון אבינו שבשמים... אלו האנשים אשר עשו מהפכה בארץ ישראל. „עד שבא ר' עקיבא אל רבותינו שבדרום, היה העולם שמם“. כזה היה אז המצב, היה העולם שמם, עד שבאו אלו והעמידו את השקפת התורה הטהורה בישראל.

ר' אברהם ריין היה נוסע לירושלים ולחיפה בימים החמים, ללא תקציבים וללא קרנות, היה הולך בתלמודי תורה ובבתי ספר שמסיימים כיתה ח', לוקח את רשימת

פניני רבנו האבי עזרי

שמו

כצאת השמש בגבורתו

אוצר החכמה

התלמידים והולך מבית לבית ומדבר על ליבם של התלמידים ושל הוריהם, בואו, בואו ללמוד בישיבה קדושה על טהרת הקודש, טעמו וראו כי טוב ד'!

הרוח החיה היה ר' משה שינפלד, שעוד בהיותו בקיבוץ שלח לו החזו"א את הספר „עיקבתא דמשיחא" של מרן רבי אלחנן וסרמן וצוק"ל באידיש, והבין ר' משה שכוונת החזו"א שהוא יתרגם את זה ... כל מה שיש לנו היום זה מכות רוחם הטהורה של האנשים הללו. בזכות הפעילות הזאת, אלפי בתים הכניסו אל קרבם את הרוח הזו, את רוח הטהרה הזאת.

מה היה סוד ההצלחה שלהם? במה זכו להסייעתא דשמיא העצומה?

שתי תשובות בדבר:

אוצר החכמה

1234567

במסכת דמאי מצינו שאלו הנאמנים על המעשרות ונזהרים בטהרות, נקראו 'חבר', ואילו ה'עם הארץ' אינו נאמן. ומדוע נקראו התלמידי חכמים חברים, מבאר הרמב"ם בפ"י המשניות (דמאי פ"ב מ"ג) „וכן יקראו לתלמידי חכמים חברים, ואולי נקראו בשם הזה כי חברתם זה לזה נאמנה, כי היא חברה לשם שמים". רואים אנו הרבה חברים שחברתם נאמנה כל זמן שאיננה עומדת בניגוד לאינטרס שלהם בחברות זו... „חברים" כאלו אינם חברים כלל ועיקר. כל אחד מהם עומד ומצפה בסתר לבו לרגע שיוכל לשמות לאידו של „חבירו". רבי חיים שאול וחבריו היו חברים אמיתיים. חברים אמיתיים הם רק אלו שחברתם לשם שמים, שהדבק המאחד ביניהם הוא הדאגה וההתלהבות לכבוד שמים, כי אז חברתם זה לזה נאמנה.

והסוד השני שעמד להם היה קו ה„ועשית ככל אשר יורוך" — כפשוטו, ללא מרכאות — שסללו לעצמם. ציות מוחלט להוראות מרן גדולי הדור. מה שמרן החזו"א אמר — זהו זה. מה שהבריסקר רב קבע — זהו זה, ובשנים מאוחרות יותר, מה שמרן ראש הישיבה שליט"א אמר, זהו זה, בלי להתווכח, ובלי שום חכמות.

כי על כן היו המה החיילים הנאמנים של מרן, וככאלה ראו את עצמם. תנועת פא"י, דרך משל, כבשה הרבה — ואינה קיימת עוד. הראו לי איזו חוברת שהופיעה בערב פסח האחרון, בה מקונן הכותב על כך שבקום המדינה היה להם חברי-כנסת ועשרים ושבעה נציגים בכל העיריות. כיום — אפס. אפילו בבני ברק אין נציג של פא"י ... למה? כיצד קרה הפלא הגדול הזה? כי למרן ורבנן גדולי הדור היו כאלו חיילים טובים, שהנס הזה של הצלת יהדות התורה עומד לזכותם.

רבי חיים שאול ראה תמיד עצמו כשמש של חבורה זו. איפה שצריך ללכת איפה שצריך לבוא — מיד הוא אומר הנני.

ראיתי פעם את רבי חיים שאול עם ר' אברהם ריין הולכים ברחוב בזכרון מאיר. ניגשתי אליהם ושאלתי מאין תבואו ולאין תלכו? — יורדים אנו מבית מרן ראש הישיבה שליט"א, היתה איזו בעיה תמורה. שאלתי: נו, ומה הוא אמר? אמר לי ר'

פניני רבנו האבי עזרי

כצאת השמש בגבורתו

אברהם בהתרגשות: דבריו כדברי האורים ותומים. אומר אני לך, הן אני למדתי כברנוביץ אצל רבי אלחנן ובקמניץ אצל רבי ברוך בער, הייתי בוילנא אצל רבי חיים עוזר, הייתי הרבה פעמים אצל החפץ חיים, ראיתי מה זה אורים ותומים!! אחרי זה באתי לא"י ונכנסתי הרבה אצל החזו"א והבריסקר רב, ראיתי שזה בדיוק אותו דבר. אורים ותומים. וכעת ראיתי את זה כאן על הגבעה, כעת עובר כאן האורים ותומים. ורבי חיים שאול מראה תנועה של סיפוק למשמע הדברים. שאלתי אותו, ומאיפה אתם יודעים מה זה אורים ותומים, השיב אצל כל האורים ותומים שהוא היה גם אני הייתי.

יש שני גדרים בהספד, יש חיוב של כבוד התורה שלא להתעצל בהספדו של חכם ח"ו, אבל יש גם את החלק של „אגרא דהספדא דלויי“, שתייבים אנן לדלות וללמוד אורחות חיים ממעשי הנפטר הגדולים. הן יתבעו מאתנו, ראיתם אדם כזה, זכיתם להיות במתיצתו, זכיתם לראותו עשרות שנים הוא בצדקתו הוא בתומתו מתחילה ועד סוף, ותמיד היה מזכיר לעצמו יום המיתה, זכורני ששאלנוהו פעם על מידת הפלגתו הגדולה, חד בדרא ממש, ב„האומך לאביו ולאמו לא ראיתו ואת אחיו לא הכיר ואת בניו לא ידע“, אף אחד לא תפס אצלו מקום, בלתי לד' לבדו, אמר בפשטות, למה אתה לא מבין, הרי סוף כל סוף יום אחד יבוא „ההוא יומא“, הם ילווני עד ביה"ע „ירקון“, שם יניתוני, והם כולם יחזרו הביתה ... אני אשאר לבד!!! ואצטרך לבוא לבי"ד של מעלה ולתת דין וחשבון, ושם אף אחד לא יעזור לי ...

כל אחד ואחד יקח מוסר מזה. „עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון“ — כשנביט אל יומו האחרון של אדם גדול כזה, ונביט אחורה עשרות עשרות שנותיו איך שמילא אותם בלבושים רוחניים של עוז והדר — גם לב אבן יקח מוסר, לעזוב את כל החשבונות הקטנוניים של מה יאמרו הבריות וכדו'.

שמעתי פעם מר' אברהם ריין סיפור נורא, ואמר לי שהיו המלמדים בוילנא מספרים זאת לתלמידים. כולם יודעים מהגר-צדק המפורסם הגרף פוטוצקי שהועלה על המוקד בוילנא ביו"ט שני של שבועות, ז' סיון תק"ט, [ואומרים שבאותו יום נולד מרנא רבי חיים מוולאזין זיע"א], משום שנתפס בעקבות הלשנה, ונידון לשריפה. קודם שהוציאוהו לשרף שאלו אותו, כאשר תבא לעולם העליון אחרי ששרפו אותך על קידוש השם, שם הלא תעלה במעלות נוראות, שם אתה תהיה ה„מאן דאמר“, ומסתמא תדאג לקחת נקמה מאלה המלשינים והמוסרים שמסרו אותך למלכות וגרמו שיוציאו אותך להורג. אמר להם גר-הצדק אברהם בן אברהם, אספר לכם משהו. אני הרי הגרף פוטוצקי, ואני ממשפחה של נסיכים ודוכסים מדורי דורות בפולניה. בילדותי סיפרה לי אמי, שבפולניה היה נהוג שכאשר מת המלך וצריכים להעמיד מלך חדש, מתקיים טקס בחירת המלך, בו משתתפים כל השרים, הדוכסים, הנסיכים והגרפים, יושבים לילה שלם ומשתכרים כדרך הגויים, ובין לבין מעלים הצעות לבחירת המלך

אוצר החכמה

החדש של פולניה. פעם אחת מת המלך, והתאספה כל החבורה הזאת לילה שלם, ולא הגיעו לעמק השווה מי יהיה המלך החדש של פולין. והרי אי אפשר להשאיר את פולין ללא מלך, קם אחד הנוכחים והציע הצעה מקורית, אנחנו כולנו רוכבי סוסים ופרדים ובעלי כרכרות מלכותיות, הבה ונסע עכשיו לעבר יער פלוני, נכנס כולנו אל היער, ונחפש! האדם הראשון שנמצא שם — יחי אדוננו מלכנו לעולם ועד! מתוסר ברירה, הצעתו נתקבלה. כולם נסעו עד שהגיעו ליער, נכנסו בעובי היער, שם ליד אחד העצים מצאו שוכב איזה עני מרוד, כולו מעלה צחנה, והוא ישן שינה עמוקה. הואיל והוא המלך, הרי שאסור להעיר אותו... עמדו כולם וחיכו עד שיואיל להתעורר. הוא פוקח את עיניו, מביט סביבו ודומה לו שהוא רואה מחזה תעתועים, כל אצילי פולין עומדים וקוראים במקלה: יחי אדוננו!!! מלכנו!!! הושיבוהו בכרכרה, הסיעוהו אל הארמון, והכתירוהו בכתר המלוכה — הנה, לפולניה יש מלך!...

אוצר החכמה

ויהי אחר ששה חודשים לשבת המלך הזה על כסא ממלכתו, ביום אחד הוא קורא בבהלה לשלישו העומד לפניו, ואומר לו: צריך אני ליסוע נסיעה דחופה אל היער! כמובן שמלך לא נוסע לבד, הלכו וארגנו במהירות נסיעה דחופה ליער עם כל הפמליה. כשהגיעו אל היער, העיז אחד השרים לשאול את המלך, בשביל מה באנו לכאן? אומר לו המלך: ראה, נזכרתי פתאום שבתקופת חיי הקודמת, בהיותי הלך עני נודד, הייתי הולך תמיד עם "טארבע" [תרמיל שהעניים הולכים אתו לאסוף בו את מעט מיטלטליהם, כדאיתא במשנה מס' כלים], ואותו היום שבאו אלי להמליכני, במשך היום אספתי קצת לחם וירקות בטארבע ואח"כ נפלה עלי תרדמה, ולידי היה מונח הטארבע עם כל מה שאספתי במשך היום, וכאשר הקיצותי וסבבתי כולם — מרוב בהלה שכחתי לקחת עמי את הטארבע הזה. כעת באתי לכאן לקחתו, מקוה אני שעדיין לא גנבוהו! אמר לו השר: סלח לי אדוני המלך, זה כעת חסר לך? ה'טארבע' שבתוכו קצת לחם מעופש וירקות רקובים מלפני ששה חודשים? הן כעת אתה מ-ל-ך!... אומר לו המלך: שתוק! מחייב אתה את ראשך למלכות! ולא נחה דעתו של המלך, עד שמצאו את ה'טארבע' המעופש ונטלוהו לארמון המלוכה...

אמר להם הגרף פוטוצקי: כאשר אבוא לעולם האמת אחרי שישרפוני בכור העיר — כל עניני העולם הזה וכל הרדיפות שרדפו אותי, שוות יהיו בעיני הרבה הרבה פחות מה'טארבע' ההיא! כשאהיה שם, במעלות קדושים וטהורים, האם יענין אותי אז ה'טארבע' שהשארתי כאן, ביער העולם הזה?...

המשל הזה הינו השפיץ של לימוד המוסר. עבודת המוסר צריכה להביא את האדם לכזה מצב שידע שכל הנושאים של עולם הזה, קנאה ותאוה וכבוד וכל המסתעף — שם בעולם האמת הוא יסתכל על זה יותר מאוס מאשר על 'טארבע'.

טרם אכלה, רואה אני עצמי מוכרח לומר, אולי ימצאו הדברים מסילות ללבבות מבינים: הענין הקדוש של „שארית ישראל“ חייב להמשך ולהשאר עד ביאת גואל צדק בב"א, ועד בכלל. כל מי שבידו לעזור לכך – חייב בכך. והיינו בשתי אופנים: הא', שלא לחבל. רבי חיים שאול ממיטת חליו קרא, ביקש ופסק: מי שאין לו שייכות עם הרוח הזו של „שארית ישראל“ מיום היוסדה – אין לו שום שייכות ברבנות של „שארית ישראל“. כל אחד יכול לעשות רבנות לעצמו – לא „שארית ישראל“! והב', כל אחד שיכול לעזור מתוך לב טהור – חייב בכך. יזכור כל אחד שמגיע הזמן ששוכב האדם על הארץ, ויעלה לבי"ד של מעלה לתת דין וחשבון – ואזי הוא יאכל את עצמו! החיים הם הזדמנות חד פעמית שהקב"ה נתן לאדם, היום הזה והשעה הזו שאדם חי, הוא יכול לעשות דברים טובים ונשגבים לדורי דורות, ומאידך יכול, חלילה, לקלקל ולהחריב עולמות, וצריך להתפלל „לב טהור ברא לי אלקים“ שיהיה הרבה סייעתא דשמיא.

אלו דברים שלא רגילים לדבר כמותם, ועוד יותר שלא רגילים לשמוע, אבל מדובר כאן בענין שהנשמה תלויה בו, ענין שמרן ראש הישיבה שליט"א מסר נפשו על זה ממש, וכן רבי חיים שאול מסר נפשו על כך, לא מתוך עצבות אלא מתוך שמחה, הוא עשה את הכל והוא עבר את הכל – כשהוא מרונן משוב לב, כלשון ה„אור שמח“ הנ"ל. הנושא הזה הוא בידינו, ואנו צריכים לשמור עליו מכל משמר. חובה עלינו לעמוד על המשמר, לא לסייע לחבלנות מחד, ומאידך לבנות ולקומם ולהעמיד את הנושא הקדוש הזה.

ה„יערות דבש“, רבי יהונתן אייבשיץ, ידוע בהספדיו הנוראים, המרעידים נפש כל קורא. ראיתי היום „הספד גדול שספד הגאון ז"ל להני תרי גאוני ארץ בחורף בשנת תקל"ו בק"ק מיץ“, וזה לשונו בתוך הדברים: „מוכטחני בכס אילו בא פה בצל קורתכם הגאון מו"ה ברוך או הגאון מו"ה אברהם זצלה"ה כמה כבוד עשיתם להם ברוב הוצאות בכל מיני פירות ומגדים ויין ישן מפני חדש תוציאו... והנה עתה באו אלו שנים הנה לשמוע קול ההספד כאמרם אחים לי בהספדאי דהתם קאימנא ראוי לכבד אותם בכל מיני כיבודים ומנות שבעולם... ומה יחשב נגד קבלת מידה טובה אחת על עצמנו ומכ"ש בשום לבבנו לעזוב רשע ולילך מכאן והלאה בדרך הישר והאמת. זהו הכבוד האמיתי וזהו תכלית ההספד“.

לא ישמע עוד חמס בארצך שוד ושבר בגבולך וקראת ישועה חומותיך ושעריך תהלה ייטיב ד' ולא יוסיף עוד ליסרה אמץ ברכיים כושלות וגו' לא יבא עוד שמשך וירחך לא יאסף כי ד' יהיה לך לאור עולם ושלמו ימי אבלך, אמן ואמן. [נכתב ונערך ע"י אחה"ש שליט"א]